

Mihajlo Rostohar

30. 7. 1878 Bregy u Krška

5. 8. 1966 Bregy u Krška

Tento první český experimentální psycholog se narodil ve Slovinsku. Studoval od r. 1901 na univerzitě ve Vídni medicínu, přírodní vědy a psychologii, od r. 1903 experimentální psychologii a noetiku ve Štýrském Hradci u A. Meinonga; doktorát filozofie získal ve Vídni na základě dizertace *Ueber Hypothesen und ihre erkenntnistheoretische Bedeutung* (1906). Následoval stipendijní pobyt v psychologickém ústavu W. Wundta v Lipsku. Vídeňský prof. Jodl ho doporučil prof. T. G. Masarykovi, u něhož se ve šk. r. 1910–11 habilitoval prací *Theorie hypotetického soudu*, v níž zpracoval hraniční otázky logiky a psychologie; tuto tematiku přednášel na FF UK. Pro výhrady F. Krejčího vůči experimentální metodě si již v l. 1911–12 vybuřoval na LF UK ve Fyziologickém ústavu prof. F. Mareše vlastní soukromou experimentálně psychologickou laboratoř, kterou r. 1924 přemístil do Brna. Po skončení 1. světové války se podílel na založení univerzity v Lublani. Když pro křivé nařčení nebyl navržen za profesora, vrátil se r. 1920 do Prahy. V r. 1923 byla jeho venia docendi převedena z UK na MU v Brně, kde působil od r. 1923, nejprve jako docent, od r. 1924 jako mimořádný profesor systematické filozofie (po O. Zichovi vedl několik let filozofický seminář), posléze od r. 1931 jako první profesor psychologie na FF MU, kde již r. 1926 prosadil zřízení Psychologického ústavu (díky podpoře tehdejšího rektora E. Babáka). S přerušením válečných let zde působil do r. 1948; ve šk. r. 1934–35 byl děkanem fakulty. Po svém emeritování působil na FF ještě dva roky jako profesor a zastával rovněž funkci rektora nově zřízené Vysoké školy sociální v Brně (zrušené 1951). V l. 1950–65 vybuřoval psychologický ústav na FF v Lublani a vydal zde ve slovinštině učebnice základních psychologických disciplín. V r. 1958 byl vyznamenán řádem Za zásluhy o národ I. stupně.

Jeho základní teoretická východiska, metodologii a výsledky vztahující se ke zkoumání vizuálních představ reprezentuje kniha *Studie z vývojové psychologie I* (1928). Ve své poslední brněnské publikaci, věnované památce E. Babáka, *Psychologie jako věda o subjektivní skutečnosti* (1950), podává své vyhraněné pojetí obecné psychologie. Tyto dvě knihy představují diapazon jeho bohaté publikační činnosti v Brně. V tomto časovém rozpětí (1928–50) můžeme sledovat krystalizaci jeho názorů a rovněž relativní stabilitu jeho stanovisek.

Ještě výrazněji lze sledovat jeho koncepce a kritické, nezfídka i polemické konfrontace s odlišnými názory v příspěvcích, které vycházely většinou v časopise *Psychologie*, který r. 1935 v Brně založil a redigoval (s přerušením válečných let) do r. 1949. Již titul jeho knihy z r. 1950 *Psychologie jako věda o subjektivní skutečnosti* stačil k tomu, aby iritoval nově se etablující marxistickou lobby. O R. základním pojetí psychologie tu čteme, že „vědeckým úkolem empirické psychologie je nepředpojaté zkoumání těch přírodních jevů, které subjekt sám na sobě zažívá“. Zdůrazňuje, že zkoumání duševních jevů má přihlížet k celosti, v níž se vyskytují a z níž jedině je lze také pochopit. Celost představuje jednotu duševních daností. Struktura je podle něho podřazena celosti, je případem celosti; spolu s tvarem a komplexem vystihuje její dynamiku. Od celosti odlišuje celistvost, jež je vnitřní reálnou souvislostí jednotlivých daností tvořících celost. R. se sám jednoznačně deklaruje jako celostní psycholog; neuznává pojmu gestaltismus, ale ani se neváže na pojetí celosti, jak je formuloval F. Krueger, Wundtův nástupce v Lipsku. – V zaměření psychologie na analýzu duševních elementů spatřuje R. rovněž jednu z překážek omezujících uplatnění psychologie v praxi. Z tohoto hlediska dokládá, že „fikce psychického elementu v Krejčího psychologii je klasickým příkladem atomizující české psychologie“, která „také přehlížela, že podstatou psychického života je tvořivý vývoj, z něhož vznikají nové psychické danosti“. Základní tezi vztahující se k metodologii psychologického zkoumání uvádí takto: „Jako podmínka zdárného psychologického experimentování se předpokládá náležitá znalost obecné podmíněnosti psychologických jevů jejich vnějšími podněty, neboť bez takové znalosti není možné provést pokusy účelně.“ Pozoruhodný je R. názor, že „psychologický experiment vznikl z podnětů Purkyňových“, jak to častěji uváděl ve svých přednáškách, a to s odkazem na klasičskou práci J. E. Purkyně *Beobachtungen und Versuche zur Physiologie der Sinne*. – V duchu své celoživotní experimentální a celostní orientace i široké mezioborové spolupráce (filozofie, pedagogika, sociologie, jazykověda ad.) R. řídil činnost Psychologického ústavu FF MU, jehož experimentální vybavení odpovídalo mezinárodnímu standardu té doby. Lze hovořit o Brněnské psychologické škole, kterou tvořili pracovníci ústavu a spolupracovníci prvního českého odborného psychologického časopisu *Psychologie*: Vilém Chmelář, Ferdinand Kratina, Robert Konečný, Ludmila Kolaříková, Evžen Pejchovský; do širšího kruhu spolupracovníků patřili Josef Burjanek, Karel Černocký, Ludvík Kempný, pedagogové Jan Uher, Jan Vaněk, Václav Komárek ad.

Uvod v znanstveno mišljenje, 1909; *Theorie hypotetického soudu* (ze slovinštiny př. K. Vondráček), 1910; *Studie z vývojové psychologie I*, 1928; *Psycho-*

logické základy počátečního čtení s praktickým návodem ke čtení, 1934; *Psychologie jako věda o subjektivní skutečnosti*, 1950. [sb] *O metodách psychologického výzkumu dítěte*, Druhý český sjezd pro výzkum dítěte v Brně, 1925; *Babák psycholog*, Památce Edwarda Babáka, 1927; *O filosofii V. Hoppe*, XII. roč. MU v Brně, 1931; *Psychologický profil dítěte elementární třídy*, Pátý sjezd (první slovanský) pro výzkum dítěte v Brně 1933, 1934. [cp] *O formaci soudů*, ČM 1912; *Experimentální zkoumání o reprodukci barevných kvalit*, Biologické listy 1914, Lékařské rozhledy 1914; *O synaesthesiích sluchových I-II*, Biologické listy 1914, 1915; *Psychologie národnosti*, Nové Čechy 1921; *Babákovy filosofické a psychologické názory*, Biologické listy 1926; *O možné a nemožné psychologii. Odpověď na kritiku F. Krejčího*, RF 1929; *L'évolution de la représentation visuelle à partir de l'impression initiale*, L'Année psychologique (Paris) 1930. V Psychologii: *Struktura v duševním životě*, 1935; *In memoriam T. G. Masaryka*, 1937; *O psychologické pojetí představy*, 1937; *Psychické celosti a celostní psychologie*, 1937; *Vnímání a poznávání písmen v indirektním vidění*, 1937; *O zásadě genetické dominance celku*, 1938; *Psychologie a sociologie*, 1938; *Dětská obrazivost a její vývoj*, 1938; *O předmět psychologie*, 1938; *Psychologická podstata dětské hry*, 1939; *Význam pádů s hlediska psychologického*, 1940, 1942; *Problémy sociální psychologie*, 1941; *Pojetí vývojové psychologie*, 1944 až 46.

V. Chmelař: R. psychologické názory, Psychologie 1938; J. Burjanek: Publikace M. R. do roku 1938, Psychologie 1938; V. Chmelař: Rostoharovo psychologické dílo, Psychologie 1949; L. Kolářková: Prof. M. R. zemřel, SPFFBU 1967; V. Chmelař: M. R., Čs. psychologie 1967; J. Švancara: Historické perspektivy brněnské psychologie, SPFFBU 1991; J. Švancara: M. R. – tradice brněnské školy, Čs. psychologie 1991; J. Švancara: Geneze systémů empirické psychologie, 1993; J. Švancara: M. R. jako badatel a učitel, sb. K 60. výročí časopisu Psychologie, 1995; M. Sedláková: K jubileu časopisu Psychologie, K 60. výročí časopisu Psychologie, 1995; J. Hoskovec, M. Nakonečný, M. Sedláková: Psychologie XX. století I, 1993, 2. vyd. 1996; J. Hoskovec, J. Brožek: M. R. and the Czech University of Prague 1907–1923, J. Švancara: M. R.: Zweite Etappe seines fruchtbaren Wirkens in Brno, sb. Življenje in delo Mihajla Rostoharja, Ljubljana 1996. (jš)

Vladimír Ruml

20. 5. 1923 Lysá nad Labem
1993 Praha

Vystudoval gymnázium. V době okupace byl ilegálně činný a byl vězněn v Terezíně. V l. 1945 až 50 studoval na FF UK, 1948–52 byl asistentem na VŠP, 1952–57 a 1963–68 působil ve FÚ ČSAV (1963–68 jako jeho ředitel), 1958–63 v Institutě společenských věd ÚV KSČ, po 1972 v ÚML ÚV KSČ. V l. 1973–89 byl předsedou Socialistické aka-

demie. V r. 1967 získal hodnost DrSc., v r. 1977 byl zvolen za člena korespondenta ČSAV. Jako jeden z předních oficiálních marxistických teoretiků se aktivně podílel na řízení práce ve filozofii. Po léta byl členem redakční rady *Nové mysli* a redakční rady FČ (v l. 1956–64 jejím předsedou).

Zájem o řešení gnozeologicko-metodologické problematiky v duchu „marxistického scientismu“ spojoval s marxistickou kritikou západní filozofie (*Základní otázky filozofie logického pozitivismu*, stať *Kritický racionalismus a poznání společnosti* aj.) a s polemikami proti „revizionistickým“ tendencím v české marxistické filozofii, resp. s vytyčováním „aktuálních úkolů“ filozofie ve službách strany.

O předmětu filozofie, 1959; *Základní otázky logického pozitivismu*, 1962 (něm. 1965); *Pozitivismus a vědecké poznání* (s M. Buhrem, H. Horstmannem), 1976; *Marxisticko-leninská filozofie – filozofie komunismu*, 1978. [sb] *Aktuální význam Leninova filozofického odkazu*, Marxistická filozofie a naše dnešní politika, 1959; *Materialistická dialektika a dnešní problémy socialistické výstavby*, 1959; *Astronomie a světový názor*, Filozofie a přírodní vědy, 1961; *K otázkám vědy jako výrobní síly*, Teoretické podněty XXII. sjezdu KSSS, 1963; *Positivistische „Philosophie der Wissenschaft“ im Lichte der Wissenschaft*, Zur Kritik der bürgerlichen Ideologie, Berlin 1973. [cp] *Jednota logického a historického v materialistické dialektice*, FČ 1955; *Lenin a dnešek*, FČ 1959; *K dialektice konečného a nekonečného*, s J. Hermachem, FČ 1961; *Aktuální problémy leninské teorie odrazu*, FČ 1970; *Věda, revoluce a humanismus*, *Věda a ideologie*, FČ 1973; *Teoreticko-poznávací problematika u Kanta a v logickém pozitivismu*, FČ 1974; *Empirie a teorie v poznání společnosti*, FČ 1975; *Kritický racionalismus a poznání společnosti*, *Poznání jako historický proces*, FČ 1978; *Marxismus-leninismus – ideově teoretický základ praktické politické činnosti KSČ*, FČ 1981; *Prostor a čas jako kategorie filozofie a speciálních věd*, FČ 1982; *Věda jako hodnota a hodnota vědy*, *Jednota vědy a revoluce v díle K. Marxe*, *Dialektika poznání socialistické společnosti*, FČ 1983; *Komunismus je bojovný humanismus*, *Nová mysl* 1983; *K některým otázkám vývoje marxisticko-leninské filozofie*, FČ 1985.

Životní jubileum dr. V. R., DrSc., FČ 1973; KJK, 1991; K. Mácha: GuV IV/1, 1996. (jc)

Miroslav Rýdl

27. 3. 1930 Josefov, okr. Náchod

Po maturitě na reálném gymnáziu v Jaroměři (1949) studoval na VŠPHV (1949–51) a na Biologické fakultě UK (1951–57). Po absolvování vědecké aspiratury na Institutu společenských věd při ÚV KSČ (CSc. 1960) působil na katedře filozofie Vysoké školy politické ÚV KSČ, od r. 1966 jako docent (habilitace proběhla v r. 1964). V l. 1969–74 byl odborným pracovníkem Fakulty tělesné výchovy a sportu (FTVS) UK, katedry filo-